

CONSTANTINE CAVARNOS, **Plato's View of Man**, publ. by The Institute for Byzantine and Modern Greek Studies, Inc., Belmont Maas. 1975, σχ. 8 μ σελ. 83.

Τὸ παρὸν βιβλίον ἀποτελεῖ σύνθεσιν δύο παλαιότερων μελετῶν, αἵτινες ἐδῶ ὑπέστησαν σύντμησιν καὶ τροποποίησιν. Ἡ πρώτη ἐκ τούτων ἐπιτιλοφερεῖτο «Τὸ πρόβλημα τοῦ προορισμοῦ τεῦ ἀνθρώπου» καὶ εἶχε βραβευθῆ μετὰ τὸ βραβεῖον F. Bowen τῷ 1945, ἡ δὲ δευτέρα, «Ὁ ἀτομικὸς βίος», εἶχε βραβευθῆ ἐπίσης διὰ τοῦ αὐτοῦ βραβείου τῷ 1941. Ἀμφότεραι αἱ μελέται τροποποιούμεναι δημοσιεύονται τὸ πρῶτον.

Αἱ δύο μελέται παρουσιάζονται εἰς τὸ βιβλίον ὡς δύο κεφάλαια αὐτοῦ. Εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον, σελ. 2—24, «Τὸ πρόβλημα τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου» (κατὰ Πλάτωνα), ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζει πρῶτον τὴν ἀφορμὴν τὴν ὠθήσασαν τὸν Πλάτωνα εἰς τὴν φιλοσοφίαν, (τὸ θαυμάζειν), ἐξαίρει δὲ τὴν πληρότητα τῆς ἀφορμῆς ταύτης ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀτελεστέρας ἢ μερικωτέρας ἀφορμὰς, αἵτινες ὠθήσαν πρὸς τὸ φιλοσοφεῖν τὸν Φρ. Βάκωνα καὶ τὸν Ρ. Καρτέσιον. Ἐν τῇ ἐξετάσει τοῦ θέματος συνεξετάζει ἀπόψεις ἐπὶ τοῦ θέματος καὶ ἄλλων φιλοσόφων, τοῦ Σωκράτους, Ἀγ. Αὐγουστίνου, Kirkegaard καὶ Δοστογιέφσκου. Εἶτα ἀναλύει ὁ σ. πῶς ὁ Πλάτων ἤχθη εἰς τὴν πεποίθησιν περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ὑπάρξεως κόσμου ἀπροσίτου εἰς τὰς αἰσθήσεις συσχετίζων ταῦτα πρὸς τὴν μέθοδον τοῦ Καρτεσίου. Περαιτέρω ἐξετάζει τὸν ρόλον τῆς αὐτογνωσίας καὶ τὸν τρόπον καθ' ὃν ὁ Πλάτων ἐκ τῆς θεωρίας περὶ ἀνθρώπου ἐπροχώρησεν εἰς τὴν θεωρίαν περὶ κόσμου καὶ περὶ θεοῦ. Τέλος διερευνᾷ ὁ σ. τὴν ἠθικὴν διδασκαλίαν τοῦ Πλάτωνος, ἥτοι πῶς ὁ ἄνθρωπος θὰ ἐπιτύχῃ τὴν σωτηρίαν του καθαιρούμενος διὰ τοῦ ἐλέγχου τῆς ἀγνοίας του μετὰ τὴν αὐτοεξετάσιν, δι' ἧς ἡ ψυχὴ του θὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ σκότος πρὸς τὸ φῶς, τὴν ἀλήθειαν καὶ θὰ καταστῇ ἱκανὴ νὰ θεωρήσῃ τὸ εἶναι, τὸ φῶς, τὴν ἀρχὴν τοῦ παντός, τὸν θεόν, πρᾶγμα βέβαιον πὸ ἀποτελεῖ τὸν προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου.

Εἰς τὸ δεύτερον κεφάλαιον, σελ. 25—55, «Ὁ ἀτομικὸς βίος», ὁ σ. παρατηρεῖ ὅτι εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος, ὅπως προκύπτει ἐκ τῶν πλείστων ἔργων του, κεντρικὴ ἰδέα εἶναι ἡ ἀθανασία τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Συσχετίζων τὴν παλαιὰν καὶ τὴν νεωτέραν φιλοσοφίαν ὁ σ. παρατηρεῖ ὅτι καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων ὁ Δοστογιέφσκου καὶ ὁ Σολόβιεφ πιστεύουν τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς ὡς ἀνωτέραν ἰδέαν, ἐξ ἧς πηγάζουν ὅλαι αἱ ἄλλαι ἰδέαι.

Κέντρον τῆς Πλατωνικῆς Φιλοσοφίας εἶναι ἡ ἰδέα τῆς ἀθανασίας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, περὶ ταύτης δὲ παρέχει ὁ Πλάτων δέκα ἀποδείξεις. Ταύτας συλλέξας ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Πλάτωνος παραθέτει ὁ σ. συνεξετάζων τὰς ἐπ' αὐτῶν γνώμας νεωτέρων φιλοσόφων, τῶν Emerson, Fiske, Bergson, Kant, Lotze κλπ., καθὼς καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Περαιτέρω ἐξετάζει ὁ σ. τὴν ὑφὴν τῆς ψυχῆς, παραθέτων ἐκ τοῦ Φαίδρου τὸν μῦθον τῆς ξυνωρίδος περὶ τῶν τριῶν μερῶν αὐτῆς. Διασαφεῖ ὅτι ὁ Πλάτων δὲν διαχωρίζει λόγον καὶ συναίσθημα καὶ ἐπεξηγεῖ, ὅτι διὰ τὸν Πλάτωνα δὲν ἐπαρκοῦν αἱ ἔννοιαι πρὸς σύλληψιν τῆς ὑψίστης ἀληθείας, διὸ καταφεύγει εἰς μύθους καὶ ἀλληγορίας. Διὰ τὸν ἔρωτα τῆς γνώσεως καταφεύγει εἰς τὸν μῦθον τῆς ἀρματοδρομούσης εἰς τὸν οὐρανὸν ψυχῆς πρὸς θέασιν τῶν αἰωνίων ἰδεῶν, παπαλλῆλιζει δὲ τὴν εἰκόνα ταύτην πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἐν Α' Κορ. 13:12. Ὡς πρὸς τὴν ἔνοιαν τοῦ Πλατωνικοῦ ἔρωτος ὁ σ. συνεξετάζει τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Freud περὶ τοῦ sex καὶ τοῦ Bergson περὶ τοῦ élan vital. Ἀναλύει ὁ σ. τὸν παρὰ Πλάτωνι δρόμον τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ συγκεκριμένον, τὸ μερικόν, τὸ προσωπικόν εἰς τὸ ἀφηρημένον, τὸ γενικόν, τὸ ἀπρόσωπον, ἀπὸ τὸ σῶμα

πρὸς τὴν θεωρίαν, πρὸς τὸ ἀπόλυτον ὥραϊον, τὸ ἀληθές, τὸ ἀγαθὸν—ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν χριστιανικὸν ἔρωτα τείνοντα πρὸς τὸ συγκεκριμένον πρόσωπον ὡς τὴν εἰκόνα τοῦ θεοῦ. Περαιτέρω ἐξετάζονται αἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς, ἡ διακυβέρνησις αὐτῶν διὰ τῶν τεσσάρων ἀρετῶν, ὧν προεξάρχει ἡ σοφία (ὁ λόγος). Εἶτα ἐξετάζει ὁ σ. τὰ πέντε πολιτεύματα (ἀριστοκρατικόν, τιμοκρατικόν κλπ.) καὶ συσχετίζει ταῦτα πρὸς τὰς ἀντιστοιχοῦς δυνάμεις τῆς ψυχῆς (λογιστικόν, θυμοειδές, ἐπιθυμητικόν). Ἐπίσης ἐξετάζεται ἡ ἀρετὴ (ἐκ τοῦ Πρωταγόρου) καὶ ἡ σχέσις τῆς πρὸς τὴν γνῶσιν. Ἐνταῦθα ἐξαιρεται ἡ Πλατωνικὴ ἀντίληψις περὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δυνατότητος ἐκάστου νὰ διδαχθῆ καὶ νὰ γίγη ἐνάρετος («ἀρετὴ ἀδέσποτος, ὁ τιμῶν αὐτὴν πλέον ἔξει. Αἰτία ἐλομένου θεὸς ἀναίτιος») ἡ συμβαδίζουσα πρὸς τὴν ἀληθῆ ἀντίληψιν περὶ αὐτῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Δυτικὴν θεολογίαν ἥτις ἐθεώρησέ ποτε τὸν ἄνθρωπον ὡς προκαθωρισμένον ἢ διὰ τὴν σωτηρίαν ἢ διὰ τὴν ἀπώλειαν. Ὁ Πλάτων κηρύσσει ὅτι ἡ ἀλήθεια μᾶς καθιστᾷ ἐλευθέρους, συμφωνεῖ δὲ πρὸς τοῦτο καὶ ὁ Χριστιανισμὸς (γνώσθε τὴν ἀλήθειαν καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς). Ἐπικρίνει ἐνταῦθα ὁ σ. τοὺς νεωτέρους φιλοσόφους, θεωροῦντας τὸν ἄνθρωπον ἀβοήθητον δημιούργημα (Laurence, Ψυχαναλυταί) ἔρμαιον τοῦ sex καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν του, προκαθωρισμένον δὲ εἰς τὰς κακίας του ἐκ τῶν χρωμοσωμάτων καὶ τῶν ἀδένων.

Ἄναφερόμενος εἰς τὸν μῦθον τοῦ σπηλαίου ὁ σ. παρατηρεῖ ὅτι ἐνῶ ὁ Πλάτων ἀντιλαμβάνεται τὸν ἄνθρωπον ὑψούμενον ἐκ τοῦ κόσμου τῶν αἰσθήσεων εἰς τὸν κόσμον τοῦ πνεύματος, ἐκ τοῦ προσωρινοῦ εἰς τὸ αἰώνιον κλπ., (τοῦτο δὲ δέχεται καὶ ὁ Χριστιανισμὸς (Λουκ. 17: 20—21)), πολλοὶ νεώτεροι φιλόσοφοι ἀντιστρέφουν τὴν ἀλήθειαν ταύτην καὶ μένουν εἰς τὸ σπήλαιον τῶν ποσοτικῶν μεγεθῶν καὶ τῶν αἰσθήσεων. Οὗτοι θετικίζοντες ἀποφεύγουν τὴν ἐξέτασιν τῶν προβλημάτων τῆς σχέσεως τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν φύσιν, τὸν θεόν, τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν, τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ προορισμοῦ του, καὶ περιορίζονται νὰ ἀσχολῶνται μὲ τὰ ἐφήμερα μόνον καὶ ὄχι τὰ αἰώνια. Σχεδὸν κατ' ἀποκλειστικότητα οἱ νεώτεροι ἐπιστημολογοῦντες δὲν ἐξέρχονται ἀπὸ τὸ πεδίου τῆς ἐρεύνης τῆς γνώσεως εἰς τὸ πεδίου τῆς ἐρεύνης τοῦ εἶναι.

Κατὰ Σωκράτην καὶ Πλάτωνα ὁ γνωρίζων ἑαυτὸν γνωρίζει τί εἶναι πραγματικότης, σήμερον ὅμως ὁ ἄνθρωπος ἀγνοεῖ ἑαυτὸν, διότι περιορίζεται εἰς τὰ δεδομένα τῶν αἰσθήσεων καὶ ὄχι τοῦ λόγου καὶ οὕτω δὲν προσανατολίζεται πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὰς ἀξίας τοῦ πνεύματος.

Κατὰ τὸν αἰῶνά μας λόγῳ ἄλλεπαλλήλων μεγάλων πολέμων καὶ ἀναστατώσεων καὶ λόγῳ τῆς προόδου τῆς Τεχνικῆς ὁ ἄνθρωπος ἐστράφη πρὸς τὰ ὕλικά ἀγαθὰ, ἠκολούθησεν ὠφελιμοκρατικὴν ὁδὸν καὶ ἔστρεψε τὰ νῶτα πρὸς τὰς μεγάλας ἀληθείας καὶ τὰς αἰωνίους ἀξίας. Διὰ τοὺς λόγους τούτους καὶ τείνει νὰ καταργήσῃ τὴν κλασσικὴν μόρφωσιν, φορέα τῶν ἀθανάτων ἀξιῶν. Ἐν τούτοις κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας ἀκριβῶς εἰς τὸ κέντρον τῆς ὠφελιμοκρατίας, εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας, οἱ νέοι ἀπογοητευθέντες ἀπὸ τὴν κενότητα τῶν ἰδεῶν τοῦ θετικισμοῦ ἤρχισαν νὰ στρέφονται εἰς τὴν ἀρχαίαν φιλοσοφίαν καὶ κυρίως εἰς τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ἀριστοτέλη. Κατὰ τι ποσοστὸν νομίζω ὅτι ἡ κίνησις αὕτη εὐρῆκεν ὑποστήριξιν εἰς τοὺς ἀμερικανοὺς ἐπιστήμονας ποὺ ἠσχολήθησαν μὲ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας, οὗτοι δὲ εἶναι κυρίως οἱ Ἕλληνες τῆς δευτέρας γενεᾶς, ἐν οἷς ὁ Γαβριὴλ Δῆμος, ὁ Πέτρος Βλαστός, ὁ Ἀλέξανδρος Μουρελάτος, ὁ Ἰωάννης Ἄντον καὶ ἄλλοι. Εἰς τὴν χορείαν ταύτην ἀνήκει καὶ ὁ Κων. Καβαρνός, τοῦ ὁποίου τὸ παρὸν βιβλίον ἀποτελεῖ κραυγὴν πρὸς τὴν νεότητα νὰ στραφῆ πρὸς τὰ ἄνω, πρὸς τὰς αἰωνίους ἀξίας καὶ νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν τελειώσιν τῆς ἐκπληρώσουσα τὸν ἀληθῆ προορισμόν τῆς.

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ